

<http://hallofpeople.com/gr/>

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΕΡΑΝΙΣΜΑΤΑ

Η Έλλη Αλεξίου γράφει για τον Ε. Βενιζέλο και την εποχή του εθνικού διχασμού:

Τέλειωσε ο Πρώτος Παγκόσμιος κι απάνω στις χαρές μας και στις νίκες μας, αρχίσανε πάλι να τρώγονται ο Βενιζέλος με τον Κωνσταντίνο... Κι όπως στα μικρά μας χρόνια είχαμε βενιζελικούς και πριγκιπικούς, τώρα στα μεγάλα μας είχαμε βενιζελικούς και βασιλικούς. Η δεξιά κόλλησε πάλι με τους βασιλιάδες. Αλλά τώρα η εχθρότητα προχώρησε ως το διχασμό. Μοιράσανε την Ελλάδα στα δυο. Και πήρε την "Παλιά Ελλάδα" ο Κωνσταντίνος με πρωτεύουσά του την Αθήνα, και τις "Νέες χώρες" ο Βενιζέλος με πρωτεύουσά του τη Θεσσαλονίκη. Η Κρήτη, που μόλις είχε ενωθεί με την Ελλάδα, και λογαριαζότανε για "Νέα", έπεσε στην επικράτεια του Βενιζέλου. Αυτό ήταν καλό για μας. Εμείς καμαρώναμε και οι μπατζάκηδες φόρεσαν τα μαύρα.

Το βενιζελικό κράτος του 1917 ονομάστηκε "Εθνική Άμυνα" κι έτσι πέρασε στην Ιστορία. Κείνα τα τρία χρόνια της Εθνικής Άμυνας (τελικά το κράτος της Θεσσαλονίκης επικράτησε.

Μεταφέρθηκε στην Αθήνα και η βασιλική οικογένεια εγκατέλειψε την Ελλάδα), είδε η εκπαίδευση κάποιο φως. Το υπουργείο Παιδείας το ανέλαβε η τριανδρία: Γληνός, Τριανταφυλλίδης, Δελμούζος, εισήχθηκε η Δημοτική στο Δημοτικό και γράφτηκαν βιβλία στη δημοτική γλώσσα, και Ιστορίες με κάπως προοδευτικό περιεχόμενο.

Ένα πρωινό, εφημερίδες και παραρτήματα του Ηρακλείου ανάγγελλαν πως ο Βενιζέλος θα επισκεφθεί το Ηράκλειο. -Δεν είχε ακόμη επικρατήσει η Εθνική Άμυνα-. Χτυπούσαν οι καμπάνες. Οι κωνσταντινικοί κλείστηκαν στα σπίτια τους και μεις γιορτάζαμε στους δρόμους. Λίγο πιο κάτω από το σπίτι μας στην "Πλαθειά Στράτα", κατεβαίνοντας προς των Χανιών την πόρτα, από τη δεξιά μεριά ήταν ένα κουρείο κι ακούστηκε πως εκεί είναι ο Βενιζέλος και κουρεύεται. Πήγαινε ο κόσμος για να τον δει και πήγα κι εγώ. Είδα απόξω από το κουρείο κόσμο μαζεμένο. Οι πόρτες του κουρείου ήσαν κλειστές, τζαμαρίες, ρώτησα τι περιμένουν και μου λένε: "Περιμένουν να τελειώσει το κούρεμα, για να μπουν να μαζέψουν από χάμω τα μαλλιά του Βενιζέλου για ανάμνηση, σαν κειμήλιο..." Πολύ άσχημη εντύπωση μου έκαμε αυτή η πληροφόρηση. Αηδίασα για τη φτηνή εκδήλωση κολακείας. Ίσως νέοι, είμαστε πιο μονοκόμματοι. Σήμερα όμως που έχω κορνιζωμένα τα ποιήματα της Πολυδούρη μαζί με μια τούφα από τα μαλλάκια της, τα ατενίζω με αγάπη και συγκίνηση και όχι σαν κολακεία.

ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ "ΑΠΟ ΠΟΛΥ ΚΟΝΤΑ"
Εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ο Γιώργος Σεφέρης θυμάται από τα χρόνια του Διχασμού μεταξύ Βενιζελικών και Βασιλικών:

Έφτασα στην Αθήνα τον καιρό που άρχιζε ο μεγάλος Διχασμός. Δεν πρόφτασα να νιώσω μήτε αγάπη μήτε υπόληψη για τον Κωνσταντίνο. Έπειτα ήρθαν τα "Νοεμβριανά" που μου θύμισαν καταπληκτικά τα καμώματα των Τούρκων. Για τους ανθρώπους του Κωνσταντίνου, εμείς που ερχόμασταν από το σκλαβωμένο έθνος, που είχαμε ανατραφεί μόνο με μια λαχτάρα, την Ελλάδα, ήμασταν οι Τουρκόσποροι. Και αυτοί που μας χλεύαζαν και μας ταπείνωναν δε σκοτίζονταν που ο Γερμανός ήταν ο σύμμαχος των Τούρκων και των Βουλγάρων, τον ευχόντουσαν νικητή και του παράδιναν τα κάστρα μας απολέμιστα. Για τη φαντασία μου, τότε, αυτή η ωμή στενοκεφαλιά ήτανε πράγμα υπέρογγο και τερατώδες. Θυμάμαι τ' απομεσήμερο που είδα, από ένα παράθυρο της οδού Μπουμπουλίνας, το ελεεινό θέαμα του όχλου με δεσποτάδες και παπάδες που κουβαλούσαν πέτρες για το ανάθεμα του Βενιζέλου. Την αηδία που μ' έπνιγε στο Πολύγωνο, μπροστά στο φριχτό μνημείο με τα κερατοφόρα καύκαλα από τραγιά στην κορυφή του. Θυμάμαι την ηθική εξουθένωση που ένιωσα όταν έγινε η πρώτη απόπειρα να δολοφονήσουν το Βενιζέλο στο Σταθμό της Λυών, λίγες μέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης που πραγματοποιούσε όνειρα χιλιάδων χρόνων.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ "ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΣΕΠ. '41"

Εκδόσεις ΙΚΑΡΟΣ

Απόσπασμα από το λόγο του Ελευθέριου Βενιζέλου στις 12/5/1930 στη Θεσσαλονίκη, (από την εφημερίδα της εποχής Ελεύθερον Βήμα, σε νεοελληνική απόδοση).

Για να σας κάνω να συμμερισθείτε την βαθιά μου εμπιστοσύνη στο μέλλον της Ελλάδας, θα ήθελα να συγκρίνετε δύο χρονολογίες της Ιστορίας μας, τη χρονολογία του Φεβρουαρίου του 1830, οπότε έγινε το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, το οποίο αναγνώρισε την ανεξαρτησία μας, και του Φεβρουαρίου του 1930, εκατό χρόνια μετά. Το 1830, όταν η Ελλάδα αναγνωριζόταν ως ανεξάρτητο κράτος εξερχόμενο από δεκαετή αγώνα, ήταν ένας σωρός ερειπίων και η δημιουργία του αποτελούσε, μπορεί κανείς να πει, πολιτικό εξάμβλωμα, η βιωσιμότητά του κράτους εθεωρείτο τόσο αμφίβολη ώστε ο πρίγκιπας του Κοβούργου (πόλη Κόμπουργκ της Γερμανίας) αρνήθηκε να δεχθεί τον θρόνο αν δεν επεκτεινόταν τα όρια του. Ο πληθυσμός της Ελλάδος, όταν ξαναέγινε ανεξάρτητο κράτος, όπως γνωρίζετε ήταν 700.000, το 1/9 δηλαδή του σημερινού πληθυσμού. Σε όλη την Ελλάδα δεν υπήρχε ούτε μία πόλη άξια του ονόματος πόλη, η αθήνα είχε 10-12.000 κατοίκους ενώ ο Πειραιάς ήταν εντελώς ακατοίκητος, τρεις καλύβες είχε μόνο. Ενώ λοιπόν οι όροι, όπως είπα, υπό τους οποίους δημιουργήθηκε το κρατίδιο, καθιστούσε την ανάπτυξη του επισφαλέστατη, ενώ οι πόροι του ήταν ανάξιοι λόγου, και η πολιτική του πείρα ελάχιστη, ενώ μεγάλη ήταν η ρομαντική του απορρόφηση από την Μεγάλη Ιδέα, και λέω ρομαντική, γιατί μια στιγμή ο πρώτος βασιλιάς, όταν πέθανε ο σουλτάνος στην Κωνσταντινούπολη, κάλεσε τον υπουργό των ναυτικών και του είπε να του ετοιμάσει ένα πολεμικό πλοίο, το μόνο που είχε η Ελλάδα, διότι ήθελε να πλεύσει στην Κωνσταντινούπολη να πάρει την κληρονομιά των πατέρων μας...

Για αυτό ονόμασα ρομαντική την προσήλωση μας στην Μεγάλη Ιδέα. Ήταν και είναι μια αφορμή της ασθένειας μας εις το διηνεκές. Δεν μας άφηνε η απορρόφηση σε αυτήν να επιδιώξουμε την συγκρότηση ενός σύγχρονου κράτους το οποίο θα μπορούσε μια μέρα να επιδιώξει με σοβαρότητα την Μεγάλη Ιδέα. Ενώ λοιπόν οι όροι της ζωής αυτού του κράτους ήταν τόσο κακοί, εντούτοις βλέπουμε ότι το πολιτικό αυτό εξάμβλωμα κατόρθωσε να ζήσει, να αναπτυχθεί και να έχει σήμερα τριπλάσια έκταση, εννεαπλάσιο πληθυσμό και πλούτο εκατονταπλάσιο, πιθανών και μεγαλύτερο, και να κατέχει μία έντιμη θέση ανάμεσα στην οικογένεια των πολιτισμένων λαών. Πώς μπορεί λοιπόν κανείς να αμφιβάλει ότι το κράτος αυτό, το οποίο από τέτοια αρχή έφτασε σε εκατό μόνο χρόνια σε τέτοια σήμερα ανάπτυξη, ποιος αμφιβάλλει τι έχει να πραγματοποιήσει κατά τη δεύτερη εκατονταετία στην οποία εισέρχεται, αφού ολοκλήρωσε την εθνική αποκατάσταση: νέες προόδους στο πεδίο της ειρηνικής άμιλλας, αλλά και τη φιλική συνεργασίας με τους άλλους λαούς, νέες προόδους, τις οποίες λίγοι από μας είμαστε ικανοί να φανταστούμε ακόμη και σήμερα;

(Το παραπάνω απόσπασμα όπως ακριβώς είχε γραφτεί στην εφημερίδα Ελεύθερον Βήμα της 14/5/1932)

...Διά να σας κάμω να συμμερισθήτε την βαθείαν εμπιστοσύνην μου δια το μέλλον της Ελλάδος, θα ήθελα να συγκρίνετε δύο χρονολογίες της Ιστορίας μας, την χρονολογία του Φεβρουαρίου του 1830, οπότε έγινε το Πρωτόκολλον του Λονδίνου, το οποίον ανεγνώρισε την ανεξαρτησία μας, και του Φεβρουαρίου του 1930, μετά εκατόν έτη. Εις τα 1830, όταν η Ελλάς ανεγνωρίζετο ως ανεξάρτητον κράτος και εξήρχετο από δεκαετή αγώνα, ήτο σωρός ερειπίων και η δημιουργία της απετέλει πολιτικόν εξάμβλωμα, ημπορεί κανείς να είπη, το βιώσιμον του οποίου εθεώρει τόσον αμφίβολον ο κληθείς εις τον θρόνον της Ελλάδος πρίγκηψ του Κοβούργου, ώστε ηρνήθη δια τούτο να τον δεχθή εφ' όσον δεν εδέχοντο να επεκτείνουν τα όρια της. Ο πληθυσμός της Ελλάδος, όταν επανήλθεν εις τον ανεξάρτητον βίον γνωρίζετε ότι ανήρχετο εις 700.000, το 1/9 δηλαδή του σημερινού [1930]. Ουδεμία πόλις αξία του ονόματος υπήρχε εις όλην την Ελλάδα. Αι Αθήναι ήσαν ένα μεγάλο χωριό 10-12 χιλιάδων κατοίκων. Ο Πειραιεύς ήτο ακατοίκητος εντελώς. Είχε τρεις καλύβες μόνον. Ενώ λοιπόν οι όροι, ως είπον, υπό τους οποίους εδημιουργήθη αυτό το κρατίδιον, καθίστων την ανάπτυξιν του επισφαλεστάτην, ενώ και οι πόροι του ήσαν ανάξιοι λόγου, και η πολιτική του πείρα μικροτάτη, και μεγάλη η ρωμαντική του απορρόφησης από την Μεγάλην Ιδέαν, λέγω ρωμαντική, διότι μίαν στιγμήν, ο πρώτος βασιλεύς, όταν απέθανεν ο Σουλτάνος εις την Κωνσταντινούπολιν, εκάλεσε τον υπουργόν των Ναυτικών και του είπε να του ετοιμάση ένα πολεμικόν, το μόνον που είχε η Ελλάς, διότι ήθελε να πλεύση εις

Κωνσταντινούπολιν να πάρη την κληρονομίαν των πατέρων μας...
Δια τούτο ωνόμασα ρωμαντικήν την προσήλωσιν εις την Μεγάλην
Ιδέαν. Ήτο και αυτή μία αφορμή της ασθενείας ημών της
διηνεκούς. Δεν μας άφινε η απορρόφησις αυτή να επιδιώξωμεν την
συγκρότησιν ενός συγχρονισμένου κράτους, δυναμένου σοβαρώς
πράγματι να επιδιώξη μίαν ημέραν την πραγματοποίησιν της
Μεγάλης Ιδέας. Ενώ λοιπόν, οι όροι της ζωής αυτού του κράτους
ήσαν τόσο κακοί, εν τούτοις βλέπομεν ότι το πολιτικόν αυτό
εξάμβλωμα κατώρθωσε να ζήση, να αναπτυχθή και να έχη
σήμερον έκτασιν τριπλασίαν της τότε, πληθυσμόν εννεαπλάσιον,
και πλούτον εκατονταπλάσιον, ίσως και πλέον, και να κατέχη μίαν
έντιμον θέσιν μεταξύ της οικογενείας των πεπολιτισμένων λαών...
Τώς ημπορεί λοιπόν κανείς να αμφιβάλλη ότι το κράτος αυτό, το
οποίον από τοιαύτας μικράς απαρχάς έφθασε εις εκατόν έτη μόνο,
εις τοιαύτην σήμερον ανάπτυξιν, ποίος αμβιβάλλει ότι έχει ακόμη
να πραγματοποιήση κατά την δευτέραν εκατονταετίαν της;
ανεξαρτήτου ζωής του, εις την οποίαν εισέρχεται αφού ετερμάτισε
την εθνικήν του αποκατάστασιν, νέας προόδους εις το πεδίον της
ειρηνικής αμίλλης, αλλά και της φιλικής συνεργασίας με τους
άλλους λαούς, νέας προόδους, τας οποίας ολίγοι από ημάς είμεθα
ικανοί και να φαντασθώμεν ακόμη σήμερον;

Ο επιμνημόσυνος λόγος του Γ. Παπανδρέου κατά το μνημόσυνο του Ελευθερίου Βενιζέλου το 1954, (εφημ. «Παρατηρητής», 23 Μαρτίου 1954):

«Υπάρχουν δύο μεγάλοι δεκαετίαι εις την Ιστορίαν του Νεώτερου Ελληνισμού: Η δεκαετία 1820-1830. Και η δεκαετία 1910-1920. Η πρώτη ήρχισε το θαύμα της Εθνικής Αναστάσεως. Η δεύτερη το ολοκλήρωσε.

Η πρώτη δεκαετία δεν είναι επώνυμος. Ονομάζεται Είκοσι Ένα. Ο πρωταγωνιστής υπήρξεν ομαδικός: Το Γένος. Η Δευτέρα είναι επώνυμος. Ονομάζεται Ελευθέριος Βενιζέλος. Έχει το όνομά σου...

Το πρώτον σου χάρισμα ήτο το Πνεύμα. Δε υπάρχει εις την νεωτέραν πολιτικήν ιστορίαν μας περισσότερον πνευματικόν φως και περισσότερον λιτόν, κλασικόν ύφος.

Αλλά εις τους ανθρώπους της Ένεργείας είναι η Θέλησις η οποία αξιοποιεί το Πνεύμα. Και εις την περιωπήν του πνεύματος ανταπεκρίνετο η δύναμις της ψυχής σου, η γενναιότης, η Τόλμη.

Και είχον, και η ψυχή και το πνεύμα σου, τεθή εις την υπηρεσίαν του Μεγάλου Πάθους: Του Πάθους της δημιουργίας. Υπήρξες ολόκληρος πολιτικόν πάθος ... Από κανέναν δεν είχε αγαπηθή περισσότερον η Αρχή. Και από κανένα δεν εγκατελείπετο ευκολώτερον. Διότι ουδέποτε την εθεώρησες σκοπόν. Πάντοτε την εθεώρεις μέσον: Μέσον Ιστορικής Δημιουργίας.

Η μεγάλη Σχολή σου υπήρξεν η Κρήτη. Ήσο η ενσάρκωσίς της. Εις την σκληράν αυτήν γην και εδιδάχθης και εδίδαξες ότι η Ελευθερία δεν προσφέρεται. Κατακτάται. Και ότι «εκείνος είναι άξιος της Ελευθερίας, ο οποίος ημπορεί, κάθε ημέραν, να την κατακτά...».

Από εδώ είχες επιβεβαιώσει τον αρχαίον, τον αιώνιον, τον αθάνατον λόγον: Ότι «εύδαιμον είναι το ελεύθερον· ελεύθερον το εύψυχον...».

Και από την υψηλήν αυτήν νησιωτικήν σκοπιάν συνέλαβες το πολιτικόν νόημα του Καιρού σου: Ότι εις τους αγώνας του Κόσμου, τελικώς ενίκα η Θαλασσοκράτειρα...

Και έκαμες αυτήν την αλήθειαν οδηγόν της ζωής σου.

Υπήρξεν εύνοια των Θεών ότι το μήνυμα της Μεγάλης Πατρίδος σε εύρεν εις την ώραν των κρισιμωτάτων εθνικών περιστάσεων: Ήρχοντο και οι Βαλκανικοί και ο Παγκόσμιος Πόλεμος.

-Τι θα συνέβαινε χωρίς την Ηγεσίαν σου, χωρίς την δύναμιν του Πνεύματος και της Ψυχής σου;

Τώρα, γνωρίζομεν μόνον τι συνέβη με την παρουσίαν σου...

Όταν, τον Σεπτέμβριον του 1910, συνητήθης με τον Λαόν των Αθηνών, είπες: «Η ιθύνουσα την πολιτείαν μου κεντρική αρχή είναι ότι ο πολιτικός ανήρ οφείλει να έχη γνώμονα πάσης αυτού πράξεως το κοινόν συμφέρον».

Και είπες εις τον Βασιλέα: «Εάν το Στέμμα τεθή επί κεφαλής του Ανορθωτικού Αγώνος, Σας υπόσχομαι ότι η Ελλάς, εντός δύο ετών, θα γίνη αγνώριστος».

Και οι λόγοι σου ήσαν αλήθεια.

Εδημιούργησες Κράτος.

Ἐπειτα ἀπὸ μίαν σύντομον, ζωογόνον διάβασιν τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, εἶχε καὶ πάλιν παύσει νὰ ὑπάρχη κράτος. Ὑπῆρχε μαρασμός καὶ παρακμὴ καὶ φατρία. Καὶ ἐδημιούργησες, διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν νεωτέραν πολιτικὴν Ἱστορίαν, καὶ Διοίκησιν καὶ Δικαιοσύνην. Κράτος Δικαίου καὶ Κράτος Κοινωνικόν, ὁδηγόν καὶ προστάτην τοῦ Λαοῦ.

Καὶ ἔπειτα, ἤλθεν ἡ μεγάλη ὥρα τοῦ ἔθνους.

Εἶχες παραλάβει τὴν ἐντροπὴν τοῦ '97. Καὶ παρέδωκες εἰς τοὺς διαδόχους σου τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, με οὐσιαστικὴν πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διεσταυρώθης, ἐκεῖ, με τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον. Εκείνος ἐπανήρχετο. Καὶ σὺ εἰσήρχεσο εἰς τὸν Θρόνον...

Ἀλλὰ μαζί με τὸ φῶς ὑπῆρξαν καὶ αἱ Σκιαί. Εἶχες δεσπόσει τῆς ἐποχῆς σου. Ἦσο ἡ Θέσις. Ἀλλὰ, ὅσον ἐμπνευσμένη ἦτο ἡ Θέσις, τόσον φανατικὴ ὑπῆρξεν ἡ Ἄρνησις. Καὶ σε ἔκαμε νὰ γευθῆς ὅλην τὴν πικρίαν τῆς Ἑλληνικῆς Δάφνης. Διὰ τὸ μέγα Ἔργον σου ἡ Ἄρνησις σε ἀντήμειψε με τὰς σφαίρας τοῦ Σταθμοῦ τῆς Λυών καὶ τῆς Λεωφόρου Κηφισίας. Καὶ, ἐπίσης, με τὰ σφαιρίδια τῆς 1ης Νοεμβρίου. Ἐπεβεβαιώθη τοιοῦτοτρόπως, καὶ με τὴν ἰδικὴν σου Μοίραν, ἡ γνησιότης, ἡ αἰωνιότης τῆς Φυλῆς....

Τώρα, δὲν ὑπάρχει πλέον Ἄρνησις. Ὁ Θάνατος ἔχει φονεύσει τὸν Φθόνον. Τώρα εἶναι πάνδημος ἡ ἀναγνώρισις. Καὶ εἶναι οἱ παλαιοὶ ἀντίπαλοι οἱ ὁποῖοι ὑμνοῦν...

Κινούνται, ἴσως, ἀπὸ τὴν μυστικὴν τύψιν ὅτι ἢ δὲν ἠδυνήθησαν, τότε, νὰ ἐννοήσουν. Ἢ, εἶχον ἐννοήσει, ἀλλὰ δὲν εὔρον εἰς τὴν ψυχὴν των τὴν ἔξαρσιν νὰ ὁμολογήσουν...

Θα ἦτο βλασφημία νὰ νομίσωμεν ὅτι ἀνήκεις εἰς ἡμᾶς.

Ανήκεις εις το Πάνθεον των μεγίστων ανδρών της Ελληνικής Ιστορίας.

Αλλά είναι φυσικόν ημείς να αισθανώμεθα ότι σου ανήκομεν: Οι παλαιοί συναγωνισταί, οι συνεργάται και φίλοι σου, η Κρήτη...

Κατεχόμεθα από την φιλοτιμίαν να συνεχίσωμεν το έργον σου. Εάν η εξωτερική μορφή των αγώνων έχη μεταβληθή, όμως παραμένει αναλλοίωτος η ουσία των: Ο Αγών της Ελευθερίας και ο Αγών του Λαού.

Αισθανόμεθα την μεγάλην ευθύνην ότι στρατευόμεθα κάτω από την σημαίαν σου. Από αυτήν την βαθείαν συναίσθησιν αντλούμεν δύναμιν διά τον Αγώνα.

Και υποκλινόμεθα με ευλάβειαν ενώπιον της Μνήμης σου...».